

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hätäkeskustoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2022 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Annika Parsons, sisäministeriö
- hätäkeskusylitarkastaja Juha-Veli Frantti, sisäministeriö
- apulaistietosuojavaltuutettu Annina Hautala, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Olli Mäenpää
- professori Tomi Voutilainen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hätäkeskustoiminnasta annettua lakia, turvallisuustutkintalakia, konsulipalvelulakia ja pelastuslakia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2023 alussa. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain 16, 16 a ja 17 25 § on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia tarkastellaan perustuslain 2 §:n 3 momentissa oikeusvaltioperiaatteesta säädetyn, 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan, 21 §:ssä turvatun oikeussuojan ja 124 §:ssä julkisen hallintotehtävän antamisesta muun kuin viranomaisen hoidettavaksi säädetyn kannalta. Huomiota kiinnitetään myös Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen sääntelyyn.

Valiokunnan lausunto PeVL 55/2022 vp

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan säätää tavallisessa lainsäätämismenettelyssä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Hallituksen esityksessä ehdotetaan hätäkeskustoiminnasta annetussa laissa säädettävän Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta sekä pelastustoimen, poliisitoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja Rajavartiolaitoksen tehtäviin liittyvistä hätäkeskuspalveluista, hätäkeskustoiminnasta ja henkilötietojen käsittelystä hätäkeskustoiminnassa. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain säännökset henkilötietojen käsittelystä muutetaan vastaamaan EU:n tietosuojalainsäädännön vaatimuksia. Lakiin lisätään myös säännökset viranomaisien tiedonsaantioikeuksista, tietojen luovutuksesta ja tietojen toisiokäytöstä. Esitykseen sisältyy lisäksi eräitä muita muutosehdotuksia.

(2) Ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan.

(3) Perustuslakivaliokunnan mukaan tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee siten suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4–5).

(4) Esitykseen sisältyvä henkilötietojen käsittely kuuluu osin rikosasioiden tietosuojadirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puittepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta) soveltamisalan piiriin. Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on toimeenpantu kansallisesti perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyllä (PeVL 26/2018 vp) henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetulla lailla, johon sisältyy valtiosääntöisesti asianmukainen sääntely henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista (PeVL 48/2022 vp, kappale 19, PeVL 26/2018 vp, s. 4).

(5) Hätäkeskustietojärjestelmässä käsitellään perusteluiden (s. 104) mukaan henkilötietoja, jotka voivat olla arkaluonteisia tai muutoin hyvin henkilökohtaisia ja syvälle yksityisyyden piiriin meneviä yksilöiviä tietoja. Esityksen säätämismenettelyperusteluissa (s. 108) kiinnitetään huomiota EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettujen erityisten henkilötietoryhmien lisäksi kansalliseen sääntelyyn, jonka mukaan esimerkiksi asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaista, ovat salassapidettäviä. Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilön sosiaalihuollon

Valiokunnan lausunto PeVL 55/2022 vp

tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia kuvaavia tietoja on perusteltua pitää valtiosääntöisesti arkaluonteisina (PeVL 15/2018 vp, s. 38).

(6) Perustuslakivaliokunnan mukaan on selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 5). Arkaluonteisten tietojen käsittelyn on oltava välttämätöntä ja sääntelyn täsmällistä ja tarkkarajaista.

(7) Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomauttamista sääntelyn perusteista. Sääntelyä on kuitenkin valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti syytä täydentää erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja koskevalla sääntelyllä. Arkaluonteinen henkilötieto on poistettava, kun sen käsittely ei ole enää käyttötarkoituksen kannalta välttämätöntä. Hallintovaliokunnan on lisäksi syytä varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa kiinnittäen erityistä huomiota rekisterinpitäjän määrittelyyn.

(8) Perustuslakivaliokunta on lisäksi hiljattain arvioinut lakiehdotusta, jossa Suojelupoliisille ehdotettiin verraten laajaa biometriin tietoihin kohdistuvaa tiedonsaantioikeutta ja sitä vastaavaa oikeutta käsitellä tietoja. Valiokunta viittasi tuolloin siihen, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti arkaluonteisiin tietoihin rinnastuvien biometrinen tunnisteen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä välttämättömään (PeVL 48/2022 vp, kappale 15). Valiokunta piti säätämisympäristönsä sääntelyn täydentämistä siten, että siitä kävi ehdotettua selkeämmin ilmi ehdotuksen perusteluissa mainittu rajausta säännöksen perusteella saatujen biometrinen tietojen käsittelystä vain yksittäisen virkatehtävän yhteydessä suojelupoliisiin tietojenkäsittelystä muualla laissa jo säädettyin edellytyksin (PeVL 48/2022 vp, kappale 20). Valiokunnan mielestä myös nyt ehdotettavaa sääntelyä on syytä täydentää rajauksella biometrinen tietojen käsittelystä vain yksittäisen virkatehtävän yhteydessä käsittelystä laissa säädettyin edellytyksin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä.

Valiokunnan lausunto PeVL 55/2022 vp

Helsingissä 27.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Hilkka Kemppi kesk
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Sakari Puisto ps
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Tuula Väättäinen sd
varajäsen Wille Rydman wr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikael Koillinen